

Inkomsternas och förmögenheternas fördelning på lång sikt – viktiga frågor, svåra svar

I en väldigt rolig och träffsäker artikel i *Washington Post* i slutet av april 2014 konstaterades att, trots att alla – Nobelpristagare, Pulitzerprize-vinnare, samhällsdebattörer och stjärnakedamiker – redan har recenserat Thomas Pikettys bok *Capital in the Twenty-First Century*, så finns det hopp för den som vill ansluta till skaran. Man behöver bara följa de tio råd som ges. Dessa inkluderar att kalla boken för en ”Tour de force”, att göra kopplingar till Alexis de Toqueville, att berömma de många litterära referenserna på ett sätt som gör att man framstår som välbekant med dem, att gärna använda begreppet *unified theory*, osv.¹ Sedan artikeln publicerades har ytterligare ett stort antal mycket namnkunniga personer kommenterat boken så förutsättningarna att kunna säga något nytt har ytterligare försämrats.²

Efter att noga ha övervägt denna strategi tänker jag dock inte följa deras råd. Inte för att jag inte skulle tycka att Pikettys verk är en ”Tour de force”, eller för att jag inte gärna refererar till de Toqueville, utan just för att andra redan gjort det i tillräcklig utsträckning. I stället vill jag kort försöka beskriva bokens olika delar i termer av innehåll för att sedan försöka ge en bild av vad i detta som baseras på ny forskning och nya insikter som genererats de senaste 15 åren och varför dessa insikter är viktiga för vår förståelse av utvecklingen och för vilka frågor vi bör ställa oss framöver. Slutli-

gen ska jag kort kommentera en del av de diskussioner som förts kring boken under våren.

Capital in the Twenty-First Century består, utöver en introduktion och en kort sammanfattande avslutning, av 16 kapitel uppdelade på fyra avsnitt. Till detta ska även läggas en omfattande fotnotsdel som i sin tur ofta hänvisar till ett mycket omfattande online-appendix som på ett föredömligt sätt redogör för en rad detaljer kring Pikettys dataserier och hans resonemang. Bokens övergripande tema är relationen mellan kapitalstock och inkomstflöden, fördelningen av inkomster och förmögenheter mellan individer och frågor om hur dessa utvecklas över tid i relation till avkastning på kapital, sparande och tillväxt. Geografiskt och empiriskt ligger fokus på Västeuropa och USA, men andra länder och regioner figurerar också och ambitionen är att säga något allmängiltigt.

I den första delen av boken, *Inkomster och kapital*, introducerar Piketty grundläggande begrepp som bruttonationalprodukt, nationalinkomst och kapital (kapitel 1). Här definieras också vad han benämner *Kapitalismens första fundamentala lag*. Den är, trots det förpliktiggande namnet, inget annat än en definition av kapitalinkomsternas andel, α , av alla inkomster och ges av formeln $\alpha = r \times \beta$, där r är kapitalavkastningen och β är kvoten mellan kapital, K , och inkomster, Y . Att denna definition upphöjs till lag beror helt enkelt på att många av resonemangen i resten av boken refererar till detta samband. I bokens första del ges också en översiktlig bild av ekonomisk och demografisk utveckling över de senaste 2000 åren med fokus på utvecklingen sedan den industriella revolutionen (kapitel 2). Syftet med denna är dels att ge

BOKANMÄLAN

Thomas Piketty:
Capital in the Twenty-First Century (övers Arthur Goldhammer), Belknap/Harvard University Press, 2014, 696 sidor, ISBN 978-06-74-43000-6.

¹ http://www.washingtonpost.com/opinions/how-to-write-a-thomas-piketty-think-piece-in-10-easy-steps/2014/04/28/a0a29b30-cb27-11e3-a75e-463587891b57_story.html

² Till exempel Feldstein (2014), Krugman (2014), Milanovic (2014), Lindert (2014) och Summers (2014).

en bild av vilken storleksordning den ekonomiska tillväxten, g (bestående både av befolkningstillväxt och produktivitetstillväxt), legat på historiskt, dels att mot denna bakgrund lägga grunden för en diskussion om hur troligt det är att framtida ekonomisk tillväxt kommer att vara högre än 1–1,5 procent (inte så troligt enligt Piketty).

I den andra delen, *Kapital/inkomstkvotens dynamik*, redogörs för vad vi i dag vet om den funktionella inkomstfördelningen över tid. Fokus ligger på kapitalstockens utveckling i relation till nationalinkomsten, β . Piketty visar hur denna kvot gått från att vara hög i England och Frankrike fram till 1900-talets början via ett kraftigt fall under 1900-talets första hälft, drivet i huvudsak av krig och kriser, till en gradvis uppgång över de senaste decennierna. Parallellt med de stora fluktuationerna i kvotens nivå har kapitalets karaktär ändrats, från att domineras av jordbruksmark, till att nästan helt bestå av byggnader och annat fysiskt och finansiellt kapital.

I det femte kapitlet presenteras också det Piketty kallar för *Kapitalismens andra fundamentala lag* som relaterar sparande, s , och ekonomisk tillväxt, g , till nivån på kvoten mellan kapital och inkomster, β , på lång sikt. Denna ges av uttrycket $\beta = s/g$. Till skillnad från den "första lagen" som är en identitet, så är detta förhållande bara sant på lång sikt och under vissa antaganden. Det är en process som beskriver vad kvoten mellan kapital och inkomst konvergerar mot *om* sparandet i snitt är s och tillväxten på sikt i snitt är g (och detta är ett viktigt *om*, som jag återkommer till nedan).

Slutligen innehåller den andra delens sista kapitel (kapitel 6) en diskussion om vad som avgör storleken på avkastningen på kapital, r . Detta görs mot bakgrund av att om vi nu förstår vad som bestämmer β så behöver vi bara förstå r för att kunna säga hur kapita-

lets andel av inkomsterna utvecklas enligt den första lagen, $\alpha = r \times \beta$. Att r går ner när kapitalet, K , går upp är förstås självklart ($s > 216$), men den springande punkten är om r går ner så mycket att den minskade kapitalavkastningen tar ut uppgången i K . Detta avgörs i sin tur av substitutionselasticiteten mellan kapital och arbete. Om den är mindre än ett så faller kapitalets andel av inkomsterna trots att β ökar, om den är större än ett så ökar α då minskningen i r inte fullt ut kompenserar ökningen i β . Fallet när elasticiteten är precis ett, som alla ekonomer känner som Cobb-Douglas produktionsfunktion, är situationen då förändringarna precis tar ut varandra och kapitalets andel av inkomsterna är konstant oavsett vilken kapital/inkomstkvoten är.

I bokens tredje del, *Den ekonomiska ojämlikheten mellan individer*, tas steget från de aggregerade relationerna mellan kapital och inkomster och fördelningen mellan arbetsinkomster och kapitalinkomster, till fördelningen av dessa *mellan individer* i samhället. Här redogörs för vad vi vet om den individuella inkomst- respektive förmögenhetsfördelningen över tid och hur den utvecklats. Här redogörs också för betydelsen av förmögenhet som en källa till inkomster för vissa samhällsgrupper och även hur den förändrats över tid. Piketty visar också varför det är så viktigt att inte bara se till inkomstfördelningen i allmänhet utan också till utvecklingen inom toppen av fördelningen. Den samlade bilden av den långsiktiga utvecklingen som ges har följande drag: En stor del av utjämningen i inkomst- och förmögenhetsfördelning som skett under 1900-talet har drivits av krig och chocker som påverkat förmögenheterna och därigenom kapitalinkomsterna, framför allt i toppen. Det som kan se ut som en gradvis nedgång av hela den övre decilens inkomstandel över tid speglar i själva

verket i huvudsak en nedgång endast för topp-procenten genom ett kraftigt fall i deras kapitalinkomster. Höga och progressiva skatter, liksom det faktum att kapitalackumulation tar tid, har fördröjt den återhämtning som nu pågår. Parallellt med denna har inkomsterna för de allra rikaste ökat kraftigt, speciellt i USA. Den amerikanska (och i någon mån anglo-saxiska) utvecklingen av toppinkomsterna drivs dock främst av kraftigt ökade löner i toppen av fördelningen.

Mot bakgrund av alla dessa fakta diskuteras sedan hur vi, enligt Piketty, bäst kan förstå utvecklingen. Vad gäller de ökade inkomstskillnaderna som har noterats de senaste decennierna är han inte främmande för idén att teknologisk utveckling kan förklara en del. En ökad efterfrågan på välutbildad arbetskraft som, med mindre än att utbildningssystemet håller jämna steg, är en bristvara resulterar i större löneskillnader mellan välutbildade och andra. Men det finns viktiga aspekter av utvecklingen i inkomster som inte kan fångas av denna teori. Speciellt gäller detta det faktum att så mycket av de ökade inkomstskillnaderna är koncentrerade till toppen. Så kallade *superstar-teorier*, som ofta anförs som möjliga förklaringar till just en ökad koncentration i inkomsttoppen, har dock inte någon framträdande roll i Pikettys värld. Hans föredragna förklaring är i stället att sänkta marginalskatter för höga inkomster och skift i sociala normer kring acceptabla ersättningar gjort kraftiga löneökningar i toppen möjliga.

Fokus i Pikettys bok ligger dock inte på utvecklingen av löneskillnader de senaste decennierna (även om dessa samverkar med hans huvudspår) utan på vad han ser som en mer långsiktig och djupgående mekanism: nämligen vad som händer över tid i en värld där avkastningen på kapital, r , är varaktigt

högre än den ekonomiska tillväxttakten, g . Denna olikhet, $r > g$, är vad han själv ser som bokens centrala mekanism. När avkastningen på kapital är högre än ekonomins tillväxttakt (vilket varit fallet genom historien och, menar Piketty, sannolikt kommer att vara fallet i framtiden) så ökar ackumulerat kapital snabbare än inkomsterna i ekonomin. Den med ärvd förmögenhet behöver bara spara en del av sina inkomster från detta kapital för att dess storlek ska växa snabbare än ekonomin i övrigt. Under sådana förhållanden är det i det närmaste ofrånkomligt att arv på sikt kommer att dominera vad en person kan skapa genom arbete under sin livstid och förmögenhetskoncentrationen i samhället blir då mycket hög – potentiellt på en nivå som är oförenlig med meritokratiska värderingar och social rättvisa (s 26).

I kapitel 11 visas att arvets aggregerade betydelse i ekonomin, åtminstone i Frankrike som Piketty studerat, inte automatiskt minskat över 1900-talet utan tvärtom tycks ha ökat under de senaste decennierna. I kapitel 12 diskuteras sedan hur det faktum att avkastningen på stora förmögenheter tycks vara större än genomsnittsavkastningen kan vara en ytterligare en faktor som förstärker olikheten $r > g$.

Bokens fjärde och sista del (kapitel 13–16) handlar sedan om vad Piketty ser som de mest önskvärda policyåtgärderna i en värld där $r > g$ relationen ökar förmögenhetskoncentrationen över tid. Även här börjar han dock (i kapitel 13) med en historisk tillbakablick av hur beskattning, omfördelning och pensionsystem utvecklats under 1900-talet, för att sedan mot bakgrund av detta diskutera progressiv beskattning (kapitel 14), möjligheterna till att införa en global kapitalskatt (kapitel 15) och hur man ska se på statsskulder och staters förmögenhetsuppbyggnad (kapitel 16).

Forskningen bakom boken

Bakgrunden till en stor del av Pikettys bok är den forskning om inkomst- och förmögenhetsfördelningens långsiktiga utveckling som han själv initierat. Efter att i slutet av 1990-talet har konstaterat att mycket av diskussionen kring fördelningen av inkomster och förmögenheter fördes utifrån, i bästa fall, mycket knapphändiga uppgifter om faktiska historiska förhållanden föresatte han sig att ändra på detta. Han började med att studera historisk inkomstfördelning i Frankrike och 2001 publicerade han den nästan tusen sidor långa boken *Les Hauts revenus en France au 20e siècle: inégalités et redistribution, 1901–1998* (Toppinkomster i Frankrike under 1900-talet: ojämlikhet och omfördelning, 1901–1998). Den blev startskottet för det forskningsprogram som fortfarande pågår och som, för att använda Pikettys ord (min översättning), ”utvecklat och generaliserat vad Kuznets gjorde redan på 1950-talet fast för ytterligare 50 år och för mer än 20 länder” (s 9, introduktionskapitlet i Atkinson och Piketty 2007).

I dag omfattar materialet toppinkomstandelar (och en rad detaljer kring dessa) för 27 länder och finns sammanställt och enkelt tillgängligt i World Top Income Database.³ Det nyväckta intresset för historisk inkomstfördelningens utveckling har också bidragit till ett ökat intresse för förmögenhetsutvecklingens historia, utvecklingen av arvsflöden över tid samt utvecklingen av relationen mellan kapital och inkomster. Inom alla dessa områden har Piketty varit en ledande forskare och själv, eller med olika medförfattare, stått för många av de centrala bidragen.⁴

Pikettys bok kan läsas som hans försök att förklara alla de olika insikter som denna empiriska forskning resulterat i. Det är dock värt att poängtera att alldeles oavsett vad man tycker om hans teoretiska ramverk så förblir dessa empiriska resultat ett mycket stort bidrag till forskningen.

Efter att den engelska översättningen av Pikettys bok kom i mars 2014 så har som sagt många sett sig kallade att uttala sig om den. Diskussionerna kan delas in i tre frågeställningar: 1) Är bokens empiri riktig?, 2) Är bokens teoretiska ramverk riktigt? och 3) Är hans policy förslag intressanta?

Den första frågan om empirins riktighet har fått mest uppmärksamhet genom att en journalist på *Financial Times* granskade Pikettys online-appendix och hittade vad han menade var ”fel som ändrade bilden av förmögenhetsfördelningens utveckling”.⁵ Denna kritik har på ett utmärkt sätt diskuterats i detalj av Daniel Waldenström på www.ekonomistas.se och kontentan är att *Financial Times* slutsats, som sedan återgivits i många kommentarer, inte stämmer.⁶ Man kan absolut ha synpunkter på hur Piketty redovisar sina data i boken och framför allt kan man undra över hur han i de serier han visar kan uttyda att vi skulle vara tillbaka på 1800-tals nivåer i förmögenhetskonzentration, men i slutändan ändras inte dragen i de serier som visas av den kritik som framförts mot dem.

Den andra frågan om det teoretiska ramverkets giltighet är svårare att svara på. Det mest genomarbetade och seriösa ifrågasättandet har gjorts av Per Krusell och Tony Smith som i en kommentar

³ World Top Income Database: <http://topincomes.g-mond.parisschoolofeconomics.eu/>.

⁴ För en översikt av denna forskning se Roine och Waldenström (2014).

⁵ <http://blogs.ft.com/money-supply/2014/05/23/data-problems-with-capital-in-the-21st-century/>.

⁶ <http://ekonomistas.se/2014/05/26/om-pikettys-dataserier-och-kritiken-fran-financial-times/>.

tar till Pikettys modell poängterar att den relation han kallar för *kapitalismens andra fundamentala lag*, dvs att kapital/inkomst-kvoten är lika med sparandet genom tillväxttakten ($\beta=s/g$) inte gärna kan gälla i det fall när tillväxttakten faller mot noll (Krusell och Smith 2014). Anledningen är, mycket kort, att uttrycket s/g skulle innebära att alla inkomster över tid skulle behöva gå till att upprätthålla kapitalstockens storlek. I själva verket är det mycket troligare att sparandet sjunker om tillväxttakten sjunker, vilket skulle kompensera effekten av en sjunkande tillväxttakt. Detta har de förstås rätt i. Problemet är bara att Piketty inte, som jag läser det, vill tolka sin modell så bokstavigt. Han menar snarast att relationen $\beta=s/g$ är användbar för att förstå hur kapital/inkomst-kvoten utvecklats historiskt. Som han uttrycker det beror dessa två storheter (sparandet och tillväxttakten) på (min översättning, s 199) ”milliontals individuella beslut som påverkas av en rad sociala, ekonomiska, kulturella, psykologiska och demografiska faktorer som kan variera över tid och mellan länder. De verkar dessutom i stort vara oberoende av varandra”. Denna glidning mellan att, å ena sidan, kalla vissa samband för ”lagar” samtidigt som han, å andra sidan, avfärdar möjligheten att hitta fasta relationer mellan delar av den implicita modellen som gäller generellt, gör det svårt att bedöma det teoretiska ramverkets giltighet.

Den viktigare frågan för Pikettys resonemang – kommer r att vara större än g framöver? – är ännu svårare att svara på. Han hänvisar till en rad detaljer och mekanismer som han menar gör en sådan utveckling trolig men i slutändan så är min läsning att Piketty inte tycker att frågan kan avgöras inom ramen för en modell. Den som lever får se.

Slutligen har hans policyförslag om en global förmögenhetsskatt avfärdats som naivt och orealistiskt. Problemet

med den kritiken är inte att det inte är orealistiskt utan att Piketty själv i allra högsta grad är medveten om det. Samtidigt är det svårt att se vad som är logiskt fel med att möjliggöra beskattning av kapital även i framtiden. Att ha som princip att vi bara kan beskatta det som inte kan röra på sig verkar vara en dålig princip i en värld där allt och alla är rörliga. Det mest förvånande är att ingen verkar ta på allvar att alternativet på sikt kan vara en återgång till protektionism och fler regleringar som alla försvarare av en globaliserad och öppen värld verkligen vill undvika.

Thomas Pikettys *Capital in the Twenty-First Century* väcker på många sätt fler frågor än den ger svar och där Piketty svarar kan man ha invändningar, men som nationalekonomen Larry Summers (2014) uttrycker det i sin recension: ”Böcker som ger det slutgiltiga svaret på en fråga är viktiga. Böcker som ställer nya frågor är viktigare” (s 99, Summers 2014).

Jesper Roine

Docent i nationalekonomi, SITE (Stockholm Institute of Transition Economics), Handelshögskolan i Stockholm. Skribent på ekonomistas.se

REFERENSER

Atkinson, A B och Piketty, T (red) (2007), *Top Incomes over the Twentieth Century: A Contrast between English-speaking Countries*. Oxford university Press, Oxford.

Feldstien, M (2014), ”Piketty’s Numbers Don’t Add Up”, *Wall Street Journal*, 14 maj 2014, <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304081804579557664176917086>.

Krugman, P (2014), ”Why We’re in a New Gilded Age”, *New York Review of Books*, 8 maj, 2014 <http://www.nybooks.com/articles/archives/2014/may/08/thomas-piketty-new-gilded-age/>.

Krusell, P och T Smith (2014), ”Is Piketty’s ‘Second Law of Capitalism’ Fundamental?”, manuskript, Yale University, <http://aida.wss.yale.edu/smith/piketty1.pdf>.

Lindert, P (2014), "Making the Most of Capital in the 21st Century", NBER Working Paper 20232.

Milanovic, B (2014), "The Return of 'Patrimonial Capitalism': A Review of Thomas Piketty's Capital in the Twenty-First Century", *Journal of Economic Literature*, vol 52, s 519-534.

Roine, J och D Waldenström (2014), "Long-

run Trends in the Distribution of Income and Wealth", under utgivning i, Atkinson, A B och F Bourguignon (red), *Handbook of Income Distribution*, vol 2, Elsevier Science, North Holland, Amsterdam.

Summers, L H (2014), "The Inequality Puzzle: Piketty Book Review", *Democracy: A Journal of Ideas*, nr 33, www.democracyjournal.org/Pdf/33/the_inequality_puzzle.pdf